

BACHELOROPPGAVE

Barnefattigdom i Norge

Hvordan kan fattigdom påvirke barn sin livssituasjon.

av
kandidatnr: 333 og Kristine Midttun

Child poverty in Norway

Sosialt arbeid

BSV5-300

Mai 2014

Avtale om elektronisk publisering i Høgskulen i Sogn og Fjordane sitt institusjonelle arkiv (Brage)

Jeg gir med dette Høgskulen i Sogn og Fjordane tillatelse til å publisere oppgaven (Skriv inn tittel) i Brage hvis karakteren A eller B er oppnådd.

Jeg garanterer at jeg er opphavsperson til oppgaven, sammen med eventuelle medforfattere. Opphavsrettslig beskyttet materiale er brukt med skriftlig tillatelse.

Jeg garanterer at oppgaven ikke inneholder materiale som kan stride mot gjeldende norsk rett.

Ved gruppeinnlevering må alle i gruppa samtykke i avtalen.

Fyll inn kandidatnummer og navn og sett kryss:

Kandidatnr: 333 og navn: Kristine Midttun.

JA NEI

Innhold

1.0 Innledning	1
1.1 Framdriftsplan	1
2.0 Metodisk framgangsmåte	2
2.1 Mitt metodevalg	3
2.3 Hvordan gjøre en litteraturstudie	3
2.4 Kildekritikk	4
3.0 Barnefattigdom i Norge	4
3.1 Omfanget av barnefattigdom i Norge	5
4.0 Mitt teoretiske ståsted	7
4.1 Hva er et sosialt problem?	7
4.2 Hva er fattigdom?	8
4.3 To ulike perspektiv på fattigdom	9
4.4 Stempling og stigma	10
4.5 Kort oppsummert	11
5.0 Drøfting av problemstilling	11
5.1 Blir barns emosjonelle omsorg ivaretatt av foreldre?	12
5.2 Går fattigdom ut over sosialisering med jevnaldrende?	14
5.3 Fattigdom, skoleprestasjoner og barnas framtidsutsikter	16
5.3.1 Hvorfor reproduserer sosiale problem seg i generasjoner?	18
6.0 Avslutning	20
7.0 Kildeliste	22

Vedlegg

1.0 Innledning

I min bacheloroppgave har jeg tenkt å skrive om barnefattigdom. Jeg synes dette temaet er interessant og veldig aktuelt i dag. Det er et viktig tema grunnet at mange barn lever i fattigdom, og det kan få store konsekvenser for dem resten av livet. Barn som lever i fattige familier stiller dårligere både språklig, somatisk, kognitivt og fysisk en barn som ikke lever i fattige familier. En av grunnene til at dette er et tema som har interessert meg, henger sammen med min praksis som jeg hadde i barnevernet. Der kunne jeg se konsekvensene for barn av å leve med fattigdom, noe som jeg nå i etterkant ønsker å vite mer om. Mitt faglige ståsted i forhold til temaet er at det er viktig å ha det på den sosialpolitiske dagsordenen slik at det blir færre barn i fattigdom. Jeg ønsker først og fremst å skrive om hvordan den emosjonelle omsorgen til barn påvirkes av at man lever i fattigdom og hvordan fattigdom kan virke inn på sosialisering med jevnaldrende, skoleprestasjoner og hvordan barnas framtidsutsikter påvirkes av fattigdom. Jeg har valgt å begrense meg til barn i skolealder. Grunnen til at jeg har valgt å avgrense problemstillingen til denne gruppen barn, er på grunn av at det er i skoletiden man kan begynne å merke at man ikke har de samme klærne, lekene eller mobiltelefonen som majoriteten. Ut i fra dette har jeg utarbeidet denne problemstillingen:

Hvordan kan fattigdom påvirke barn sin livssituasjon?

Når jeg skal besvare problemstillingen min ønsker jeg å dele den inn i underspørsmål som skal hjelpe til å belyse problemstillingen. Det jeg mener med livssituasjonen til barnet er for det første hvordan omsorgspersonene i husholdet klarer å ta seg av den emosjonelle omsorgen til barnet. Videre vil jeg analysere hvordan barnas muligheter til sosialisering med de jevnaldrene påvirkes av husholdningens dårlige økonomi. Jeg vil også analysere skoleprestasjonene og framtidsutsiktene til de barna som lever i fattigdom.

1.1 Framdriftsplan

Min oppgave er delt inn i seks kapitler. Kapittel 1 består av innledning og framdriftsplan for oppgaven. Kapittel to er metoddelen der jeg presenterer mitt metodevalg, jeg forklarer hvordan jeg gjør en litteraturstudie og hvilken empiri som har vært viktig for meg. Kapittel tre presenterer jeg omfanget av barnefattigdom i Norge, det vil si hvem som er fattige og hvor mange barn som lever i fattigdom i Norge i dag. Kapittel 4 er en teoridel som består av tre teoretiske begrep som jeg mener vil være med på å belyse min problemstilling. Først skriver

jeg om hva et sosialt problem er. Videre skriver jeg generelt om fattigdom, som jeg igjen har delt opp i to perspektiv, absolutt og relativ fattigdom. Til slutt skriver jeg om stemping og stigma, noe som er relevant når fattige barn skal sosialiseres med de jevnaldrende. I kapittel 5 presenteres analysen, og jeg har valgt å dele analysen opp i de tre underspørsmålene som jeg har delt min problemstilling inn i, fattige barns emosjonelle omsorg, sosialisering med jevnaldrende og fattige barns skoleprestasjoner og framtidsutsikter. Til slutt kommer kapittel 6 som en avslutningsdel hvor jeg oppsummerer viktige funn i forhold til problemstillingen min.

2.0 Metodisk framgangsmåte

Metode defineres som en framgangsmåte for å legge fram kunnskap eller utforske påstander med et krav om at de er sanne, gyldige eller holdbare (Dalland, 2007). Vilhelm Aubert blir sitert i mange sammenhenger, der det skal beskrives hva en metode er, og han definerer metode slik: «En metode er en framgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metode» (Aubert ref i Dalland, 2007. s.83).

Metoden forteller oss altså hvordan vi kan eller bør gå fram for å skaffe den kunnskapen man trenger. Begrunnelsen for at vi velger en bestemt metode, er at det er den metoden man har størst tro på vil skaffe oss best mulig kunnskap til å belyse problemstillingen med (Dalland, 2007). Jeg har derfor valgt litteraturstudie, på grunn av all empirien som finnes på området fra før. Empiri betyr å ha kunnskap som bygger på erfaring. Måten man går fram for å få svar på empiriske spørsmål er ulike undersøkelser eller intervju (Dalland, 2007).

Ordet vitenskapelig og metode henger nøye sammen, det å være vitenskapelig vil si å være metodisk (Dalland, 2007). Jeg er for eksempel metodisk i mitt valg av teoretisk perspektiv. Jeg mener at fattigdomsperspektivet i Norge, hva et sosialt problem er og hvordan barn kan bli stemplet og stigmatisert kaster et godt lys over tematikken jeg har valgt å skrive om. Som jeg skrev over er det metoden som skal hjelpe oss til å kaste lys over problemstillingen (Dalland, 2007). Mange barn opplever å bli stigmatisert, noe jeg skal vise i analysekapitlet.

For at andre skal kunne vurdere verdien av den nye kunnskapen man har innhentet, må det gjøres klart hvordan den er innhentet. Det må komme fram hvilke vei forskeren har gått, og hvilke valg som er blitt tatt på veien (Dalland, 2007). Ut i fra mitt teoretiske ståsted og valg av underspørsmål til min problemstilling skal dette vise hvilken vei jeg har valgt å gå i min oppgave.

2.1 Mitt metodevalg

Metoden jeg har valgt å bruke for å belyse min problemstilling på en best mulig måte er en litteraturstudie. Grunnen til at jeg har valgt denne metoden er at det finnes mye forskning på området fra før, og det er skrevet mye litteratur om temaet. Jeg tenkte da å jobbe meg igjennom den forskningen og den litteraturen som jeg mener kan være relevant for oppgaven. Forskning handler alltid om å skape troverdige resultater (Dalland, 2007). Det vil si at man har gjort gode begrunnede tolkninger gjort ved systematiske analyser av empiriske data, som igjen er generert igjennom et nøye gjennomtenkt opplegg (Tjora, 2011).

2.3 Hvordan gjøre en litteraturstudie

Det første jeg gjorde etter at jeg hadde funnet mitt tema var å søke i databasen BIBSYS. Jeg brukte søkeord som «fattigdom», «barnefattigdom», «sosialisering» og «marginalisering» for å komme fram til relevante fagbøker og faglige artikler. Der fant jeg blant annet en artikkel som viser ulike perspektiv på fattigdom, artikkelen heter *Perspektiv på fattigdom* og er skrevet av Lars Inge Terum i 1998. Artikkelen ble viktig for meg når jeg skulle få en bedre forståelse av fattigdomsbegrepet og de teoretiske perspektivene.

Når jeg hadde søkt i de norske databasene, ønsket jeg å se etter internasjonal forskning. Da gikk jeg i en database som heter Academic search premier og brukte ord som «children», «raising», «poverty» og «socialization», jeg kom da fram til to artikler som er skrevet av Anne Skevik Grødem i 2008. Artikkelen Grødem har skrevet er basert på empiriske undersøkelser, den ene undersøkelsen tar for seg hvordan fattige barn trives på skolen, og hvordan deres møte med andre barn er. Artikkelen heter *The impact of poverty and immigrant background on children's school satisfaction: evidens from Norwegian*. Grunnen til at jeg valgte denne artikkelen er at jeg mener skole er en viktig sosialiseringssagent blant jevnaldrende, noe jeg ønsker å analysere deler av problemstillingen min ut i fra.

Når jeg fikk et overblikk over feltet kunne jeg bedre planlegge arbeidet videre (Dalland, 2007). Jeg kunne nå finne ut hvilket fagligståsted jeg hadde og fikk utarbeide en problemstilling. Etter hvert som jeg fortsatte arbeidet med problemstillingen viste det seg at den var noe åpen, da valgte jeg å presisere den i form av noen underspørsmål som er angitt i innledningen. Jeg kom da fram til nyttige fagbøker, jeg vil nå trekke fram to av de.

Tone Fløttens bok fra 2009 som heter *Barnefattigdom* har vært en viktig bok for meg i arbeidet. Boken er basert på mye empiri. *Barnefattigdom* er også basert på annen forskning som andre forskere har gjort, noe som gjør at boken blir en sekundærkilde (Dalland, 2007).

Sekundærkilde er når forfatteren tolker andres arbeid, og bruker det i sin artikkel (Dalland, 2007). *Barnefattigdom* er en bok som har vært viktig for meg nettopp på grunn av at den er empirisk, jeg får innsikt i virkeligheten, der blant annet barn og foreldre svarer på undersøkelser om hvordan de opplever fattigdom.

Den andre boken jeg ønsker å trekke fram som viktig empiri for meg er Undelids bok *Fattigdommens psykologi* fra 2006. Boken har gitt meg god innsikt i hvordan foreldre føler deres økonomiske vansker har både forbedret og gjort ting vanskelig i forhold til sine barn.

2.4 Kildekritikk

Litteraturen jeg har funnet underveis i arbeidet har egnet seg til å belyse problemstillingen. Jeg har konkretisert med underspørsmål ut i fra litteraturen. Litteraturen jeg har bygd min problemstilling på har jeg vurdert som validitet. Validitet, vil si at litteraturen jeg har benyttet med av har gidd med troverdig og riktig kunnskap (Dalland, 2007).

Når jeg har brukt litteraturstudie som min metode, er det viktig å være kritisk til kildene man bruker. Jeg har brukt biblioteket aktivt til å finne mine kilder. Jeg har valgt bøker som er skrevet av kjente forfattere som jeg har kjennskap til igjennom studiet. Det var viktig for meg å vite noe om forfatterne jeg benyttet (Dalland, 2007). Fløtten og Underlid er forfattere jeg kjenner godt til igjennom deres arbeid med barn og ungdom og fant disse som troverdige og viktige kilder. Både Fløtten og Underlid har gjort grundige empiriske undersøkelser om mitt temaet.

Jeg har brukt en del empiri som baserer seg på spørreundersøkelser av barn og foreldre. Eksempel på slik empiri er spørreundersøkelser Underlid har med i sin bok *Fattigdommens psykologi*. Jeg har stilt meg kritisk til resultatene med tanke på barns lojalitet til sine foreldre og foreldres skam over situasjonen, og tatt dette med i beregningen på hvordan spørsmålene besvares. Det er store forskjeller på informantene og alle har forskjellig forståelse av egen situasjon (Dalland, 2007). Dette er et eksempel på hvordan jeg har vært kritisk i arbeidet

3.0 Barnefattigdom i Norge

Barnefattigdom var for inntil få år siden et ikke-tema i norsk politikk og forskning. Den norske velferdsstaten som tilbydde gratis helsetjenester, tannlege, skole, trygdeordninger og god familiepolitikk skulle hindre at barnefamilier opplevde fattigdom. Selv om

barnefattigdom var et tema i andre vestlige land, som for eksempel innenfor EU og USA, var ikke dette noe man bekymret oss for her til lands (Fløtten, 2009).

Etter årtusenårsskiftet endret synet seg på barnefattigdom. Det kom i forbindelse med dette forskningsrapporter som viste at det også i Norge, fantes et ikke så ubetydelig antall barn som kunne karakteriseres som fattig (Fløtten, 2009). Fattigdommen gikk fra å være ett ikke-tema til å bli diskutert som en av de største sosiale problemene på den politiske dagsordenen på få år (Fløtten, 2009).

Barnefattigdom er et problem, både for de som rammes, og for samfunnet rundt.

Barnefattigdom er først og fremst et moralsk anliggende, det er ikke akseptabelt at barn skal leve i fattigdom. Det er urimelig å tenke at barn skal måtte forsørge seg selv, de vurderes derfor som «verdige trengende» (Fløtten, 2009). Selv om barn blir betraktet som verdige trengende, er det å vokse opp i fattigdom en forstyrrende faktor, foreldre blir stresset grunnet dårlig økonomi. Dette kan føre til at barna blir mer utsatt for psykiske lidelser enn barn som ikke opplever denne type stressfaktor i livet (Kvello, 2008).

Eksistensen av fattigdom i barnefamilier, bryter for det andre med prinsippet om sjanselighet, som står sterkt i et egalitært og liberalistisk land som Norge (Fløtten, 2009). Sjanselighet er viktig, jeg mener at barn som begynner på skolen burde hatt like muligheter til å klare seg, uavhengig av økonomi. For det tredje er barnefattigdom en trussel mot velferdsstaten (Fløtten, 2009). Barn som vokser opp i fattigdom vil begynne å sammenligne seg selv med andre medelever og vil etter hvert skjønne at de ikke er som alle andre. Resultater vil da bli at barn begynner å føle seg fattig (Underlid, 2006). Schiefloe presenterer begrepet subjektiv fattigdom, noe jeg synes passer inn her. Fattige i Norge blir subjektivt fattige når de sammenligner sine ressurser med andre, og får en opplevelse av fattigdom, slik Underlid presenterer at barn gjør når de sammenligner seg med andre barn (Shiefloe, 2011).

Staten er avhengig av at barna i Norge får utviklet sitt potensiale, slik at samfunnet får nytte best mulig ut av arbeidskraften (Fløtten, 2009). Slik jeg ser det, er det viktig at barn får utviklet sitt potensiale ikke bare for samfunnets del, men like mye for sin egen del.

Arbeidsledighet gjør et menneske tungsinnet og deprimert, å ha arbeid å gå til, gir et menneske livsgnist og håp (Underlid, 2006).

3.1 Omfanget av barnefattigdom i Norge

I de fire årene som er mellom 2004 og 2007 opplevde så mange som 148 000 (16,5%) av alle barn under 18 år i Norge å tilhøre en husholdning som minst en eller flere ganger hadde en

inntekt som er lavere enn EUs lavinntektsgrense, som ligger på 60% av medianinntekten (medianinntekten er det midterste beløpet i en fordeling av inntekter sortert etter størrelse) (Epland & Kirkeberg, 2009). Kun 23000 av disse barna, altså 2,6 % var del av en husholdning som var under lavinntektsgrensen i alle fire årene. Som vi ser er det en stor gruppe barn som opplevde at husholdningen var under lavinntektsgrensen, selv om dette var kun for en kort periode (Epland & Kirkeberg, 2009). Kortvarige episoder av fattigdom kan skyldes overgangen fra studie til arbeidslivet, overganger mellom arbeid eller andre faser i livet som gjør at man ikke har den inntekten som man pleier. For nyankomne innvandrere, kan det skyldes at det tar tid å få innpass på arbeidsmarkedet (Epland & Kirkeberg, 2009).

Tidligere undersøkelser har vist at det er en stor variasjon blant barn når det gjelder risikoen for å bo i et hushold med lavinntekt over lenger tid. Både hvilke husholdningstyper barna tilhører, foreldres yrkestilknytning og etnisk tilhørighet har mye å si for husholdets inntekt (Epland & Kirkeberg, 2009).

Ny forskning viser at det fremdeles er store variasjoner mellom hvem som blir fattig og ikke, det er blant annet store forskjeller mellom barn som lever med en forsørger, enn barn som lever sammen med to voksne. I 2007 hadde barn av enslige forsørgere en andel med lavinntekt på 8,3 prosent, i forhold til barn i parfamilier som hadde en andel på 3,4 prosent (Epland & Kirkeberg, 2009). Barn med enslige forsørgere hadde da 2,5 prosent større sjanse for å leve med lavinntekt, enn barn som levde i parfamilier. Det kan vi også se på NAV.no der det ligger en rapport kalt *Fattigdom og levekår i Norge – Status 20012*, der det står at barn av enslige forsørgere, er mer utsatt for fattigdom (Herud & Naper, 2012). Tiltak som ble satt inn av staten for å forhindre at enslige forsørgere (spesielt mødre) skulle leve i fattigdom var blant annet økt utbygging av barnehager for å øke mødrenes muligheter til arbeid (Grøden, 2008). Det er også en forskjell mellom de barna som bor sammen med enslige mødre og de som bor med enslige fedre. De som bor sammen med enslige fedre, er ikke mer utsatt for å leve med lavinntekt enn andre barn (Epland & Kirkeberg, 2009).

Størrelsen på husholdningen er også en medvirkende faktor til fattigdom. Det er en klar tendens til at antall barn med vedvarende lavinntekt øker i samsvar med antall barn i husholdningen (Herud & Naper, 2012). Utslaget er her sterkere for par med barn, mens enebarn eller barn i tobarnsfamilier har mindre sjanse for vedvarende tid under fattigdomsgrensen (Epland & Kirkeberg, 2009). Det er få familier med fem eller flere barn i Norge i dag, kun 2 prosent av barna i Norge hører til en slik familie. I 2007 utgjorde de hele 16 prosent av alle barn som lever med vedvarende lavinntekter (Epland & Kirkeberg, 2009).

Omfanget er viktig å ha fokus på, likevel vil jeg understreke at situasjonen kan være kritisk for ett fattig barn, uavhengig av om omfanget er stort eller ikke. Som sosialarbeidere skal vi tenke individuell oppfølging.

4.0 Mitt teoretiske ståsted

I denne delen av oppgaven min skal jeg presentere tre ulike teorier som jeg mener vil være gode verktøy å bruke i analysedelen av oppgaven. Jeg har valgt å starte med hva et sosialt problem er. Videre skal jeg definere hva fattigdom er og hvor fattigdomsgrensen i Norge er satt. Jeg skal videre se på de to ulike perspektivene på fattigdom, omtalt som absolutt og relativ fattigdom, og finne ut hvilket perspektiv som er aktuelt å benytte når det kommer til barnefattigdom i Norge. Til slutt skal jeg presentere begrepene stemping og stigmatisering, fordi mange fattige barn opplever å bli stemplet.

4.1 Hva er et sosialt problem?

Først vil jeg poengtere at det som oppleves som et viktig sosialt problem, ikke er konstant, men endrer seg over tid (Halvorsen, 2009). Det vil si at det som oppleves som et sosialt problem i dag, ikke trenger å være et sosialt problem om 10 år. Dette har en sammenheng med at noen sosiale problem finnes en løsning på, nye sosiale problemer kan oppstå under veis men også det at vår egen oppfatning av hva som er et sosialt problem endres over tid (Halvorsen, 2009). Det jeg viser til her, er at sosiale problem er relative.

For at man skal kunne definere et fenomen som et sosialt problem, må problemet være menneskeskapt. (Halvorsen, 2009). Det må også være skapt av samfunnet, kunne forebygges av samfunnet eller løses av samfunnet (Halvorsen, 2009). NAV skal for eksempel være med både i å forbygge og hindre det sosiale problemet fattigdom.

Halvorsen skriver også at det er samfunnet som har makt til å definere hva som skal være et sosialt problem, det vil si at for eksempel politikere har makten til å definere hva som skal være et sosialt problem og ikke (Halvorsen, 2009). Sosiale problem, blir til offentlige problem når det er mange mennesker som rammes av problemet (Halvorsen, 2009). Omtrent 148 000 norske barn kom fra en familie under EUs lavinntektsgrense (Epeland, & Kirkeberg, 2009).

Ut ifra det Halvorsen skriver kan man se at barnefattigdom, kan defineres som et sosialt problem. Barnefattigdom går under Halvorsens kriterier for hva som må være til stedet for at et fenomen kan defineres som et sosialt problem. Kriterier som at det må ramme mange, politikerne har det på sin dagsorden og det er et problem som er skapt av samfunnet, må løses

av samfunnet og samfunnet må være med å forbygge fattigdom (Halvorsen, 2009). Videre skal jeg definere hva fattigdom er, for å få en bedre forståelse av begrepet fattigdom, og hvordan det kan påvirke barns livssituasjon.

4.2 Hva er fattigdom?

Ordet fattigdom bringer med seg mange assosiasjoner, mange vil tenke på utsultet barn i Afrika, gatebarn i Romania eller kanskje uteliggere som lever på gaten. Da det nye Norge skulle reise seg etter andre verdenskrig, ble det knyttet mye stolthet til at det ikke skulle være fattige i Norge (Solstad, 2011). Det vokste fram en forståelse av at det var et sykdomstegn ved staten om noen var fattige. Det var statens ansvar å beskytte borgerne mot fattigdom og det ble en sterk tro på at fattigdommen ville forsvinne etter hvert som det blandingsøkonomiske velferdssamfunnet vokste fram (Solstad, 2011). I årene som har gått, har Norge fått et slik stempel. Den allmenne forståelsen av Norge er at det er et land som har vokst seg inn i rikdom ettersom landet har tjent seg rike på olje.

Det er mange som blir svært provoserte når det blir stilt spørsmål om det finnes fattigdom i Norge (Solstad, 2011). At det finnes fattigdom i Norge er et faktum. Slike allmenne oppfatninger av Norge og nordmenns økonomi, gjør det ekstra vanskelig for de som faktisk kjenner på fattigdom i sin egen hverdag, å erkjenne sin situasjon (Halvorsen, 2011). Det var i 1996 det store vendepunktet i den politiske debatten kom. Et viktig tema i 1996 var økningen i andel fattige og den økte ulikheten mellom fattig og rik. Etter år 1996 har fattigdom i Norge vært på den politiske dagsordenen (Harsløf & Seim, 2008).

På regjeringene sine sider kan man lese at Norge ikke har noen offisiell fattigdomsgrense. EU har en grense på 60 prosent av hvert enkelte lands medianlønn. Faller husholdningen under dette, over en tre års periode, defineres husholdningen som fattig (NOU, 2011; 14, 2011). Statistisk sentralbyrå (SSB) tar utgangspunkt i lav årsinntekt og benytter ulike definisjoner for fattigdom. Siden lav årsinntekt et enkelt år kan skyldes forhold som ikke alltid kan forbindes med dårlige levekår, legger de til grunn at en person eller et hushold må ha lavere inntekt over en treårsperiode for å bli klassifisert som økonomisk fattig (NOU, 2011; 14, 2011). De personer eller husholdninger som har 50 eller 60 prosent av medianinntekten for alle i Norge, regnet ut etter EU- eller OECD-skalaen, defineres som fattige (NOU, 2011; 14, 2011). I følge Solstad ligger den norske medianinntekten i 2008 på 392 100 kr per år. Det vil si at hushold som over tre år har en inntekt på 196 050 per år, målt i 2008, kan defineres som fattig (Solstad, 2011).

Nå har jeg vist hvordan nordmenn har fått stempelet som rike og hvordan regjeringen setter en indikasjon på fattigdom. For å få en nyansert forståelse av hva fattigdom er i Norge, skal jeg videre se på to forskjellige perspektiv på fattigdom, disse omtales som relativ fattigdom og absolutt fattigdom.

4.3 To ulike perspektiv på fattigdom

Terum omtaler perspektivene i sin artikkel *Perspektiv på fattigdom* fra 1998. Terum har tatt utgangspunkt i Benjamin Seebhom Rowntree og Peter Townsend som representerer to forskjellige fattigdomsperspektiv (Terum, 1998).

Rowntree representerer den mest brukte forståelsen innen fattigdomsforskning det absolutte fattigdoms perspektivet. Rowntree hadde fokus på det primære fattigdomsbegrepet, altså eksistens-minimum (Terum, 1998). Han knyttet studiene sine til ernæringsvitenskapen. Rowntree knyttet fattigdommen opp til et eksistens-minimum, som det å ha mangel på det man trengte av fysiologiske behov, som mat, klær, vann og tak over hodet (Terum, 1998).

Rowntrees teori ble møtt med kritikk. En av de som var kritisk til Rowntrees fattigdomsdefinisjon var Townsend (Terum, 1998). Kritikken rettes mot hvordan fattigdommen ble definert og målt. Det ble argumentert for at fattigdom ikke bare handler om spørsmål om å overleve fysisk, men også om å overleve sosialt. (Terum, 1998). Det vil si at Townsend kritiserte Rowntree for at han kun målte fattigdom ut i fra de fysiologiske behovene, og overså andre behov som er sentrale i et menneske liv (Terum, 1998).

Townsend definerer fattigdom ut i fra et relativt fattigdomsperspektiv. Hans mål var å opparbeide et objektivt mål på fattigdommen. Han brukte ordet deprivasjon, som viser til det å mangle, være fratatt eller forhindret fra å oppnå bestemte materielle goder (Terum, 1998). Han utviklet da en standard som den relative deprivasjonen kunne defineres i forhold til, og det kalte han den alminnelige livsstilen. Det var definert ut i fra en stor mengde spørsmål som omhandlet spørsmål om mat, klær, sosiale aktiviteter også videre. Den faktiske levemåten til hver enkelt, ble målt ut i fra en gjennomsnitt av deprivasjons-indexen (Terum, 1998). Han målte fattigdommen ut i fra de menneskene som havnet under gjennomsnittet av deprivasjons-indexen som fattig. Da tolker jeg Townsend fattigdoms definisjon slik at en person er fattig dersom vedkommende mangler ressurser til å delta i samfunnets aktiviteter og å opprettholde den leve standen som er normalt i samfunnet.

For å oppsummere disse to måtene å forstå fattigdommen på kan man si at begge forståelsene går under fordelingsperspektivet, det handler om fordeling av ressurser. Om vi da anvender

begrepene absolutt fattigdom og relativ fattigdom kan man forstå fattigdom ved å si at absolutt fattigdom dreier seg om å klare å overleve (Fløtten, 2009). Ut i fra et absolutt fattigdomsperspektiv, kan man si at det ikke finnes fattige i Norge. Om vi ser på relativ fattigdom blir det lettere å forså at det finnes fattige i Norge. Her må vi se på det Townsend mente om at man ikke bare kunne fokusere på det som kun hadde med fysisk overlevelse og gjøre, men at man må ta hensyn til individets sosiale situasjon. Fattigdomsdefinisjonen ble da dreid mot å omhandle ressurser som man trengte for å kunne fungere sosialt (Fløtten, 2009).

Som jeg har nevnt tidligere i oppgaven finnes det mange ulike syn på fattigdom. Jeg vil trekke inn noe jeg synes er viktig i det relative fattigdomsperspektivet som er at fattigdom i Norge handler ofte om en opphopning av problem, som sykdom, dårlig boforhold, familiekonflikter, rusproblematikk og en økende grad av marginalisering (Helgeland, 2008).

Når man lever i et rikt land som Norge, og ikke har råd til å delta i de sosiale aktivitetene, er det lett å bli utenfor og at andre ser på deg som annerledes. Jeg skal nå definere begrepene stempling og stigmatisering, for å få en bedre forståelse av hvordan barn som lever i fattigdom kan havne utenfor fellesskapet sosialt sett.

4.4 Stempling og stigma

Som jeg har nevnt tidligere i oppgaven, har nordmenn fått et stempel på seg som rike og vellykkede. Et slikt stempel er diskuterbart. De menneskene som lever i fattigdom i Norge kan ofte bli stemplet og stigmatiserte. Kanskje i særlig grad fordi majoriteten har det bra. Derfor vil jeg nå si kort hva stempling og stigma er, og hva slike prosesser kan føre til.

I ett hvert samfunn blir menneskene som lever i samfunnet inndelt i kategorier, og det blir knyttet forventninger til hvilke type oppførsel og normer man skal følge som medlem av de forskjellige kategoriene (Goffman, 2000). De sosiale spillereglene bestemmer hvordan vi skal forholde oss til de forskjellige gruppelemmene. Når vi møter fremmede mennesker, vil vi i løpet av kort tid gjøre oss opp en mening ut i fra personens utseende og hvilke type kategori vedkommende hører hjemme i (Goffman, 2000).

Å bli stemplet på denne måten innebærer et stigma, i særlig grad når den som blir stemplet blir stemplet i en negativ retning, dette kan innebærer at det blir et misforhold mellom den tilsynelatende og den egentlig sosiale identiteten (Goffman, 2000). Slik jeg tolker det blir barn stemplet som fattig av de andre barna, på grunn av mangel på materielle ting og slik blir de holdt utenfor. Barnet er kanskje fattig på materielle ting, men har mye å tilføye gruppen med

sin personlighet. Den stigmatiserte ender opp med å dele den identitetsoppfatningen av seg selv, som alle andre har. Stempling og stigmatisering av andre mennesker kan føre til at man skaper en selvoppfyllende profeti, det vil si at individet oppfatter seg selv, slik andre oppfatter dem (Goffman, 2000).

Goffmans stemplingsteori innebærer at dersom man blir stemplet, har man en atferd som bryter med de forventet normene i samfunnet. Er man bærer av et stigma, kan dette føre til lav selvtillit, dårlig selvbilde og i verstefall en identitetsforvirring (Goffman, 2000). Tone Fløtten skriver i sin bok at barn som lever i fattige familier vil være dårligere stilt materielt enn jevnaldrende barn (Fløtten, 2009). Dette kan være en grunn til at fattige barn blir stemplet av andre barn, på grunnlag av hva de har av materielle goder, ikke på grunnlag av hvem de er som person. Barn fra fattige familier vil da bli stigmatisert av andre barna på grunn av at de kanskje ikke har de samme materielle godene, og passer da ikke inn i deres fellesskap. Barn ser bort i fra fattige barnas personlige egenskaper som kan være at de er snill, omtensomme, inkluderende eller vennlige (Goffman, 2000). Forskning har vist at fattigdom i rike land forbindes med lav sosial integrasjon. De fattige savner i høyere grad personlig og intim kontakt, og deltar mindre i sosiale sammenhenger (Harsløf & Seim, 2008). Her ser vi hvor viktig det er å ha fokus på disse sammenhengene.

4.5 Kort oppsummert

Kort oppsummert vil jeg si at fattigdom er et sosialt problem i Norge. Det er mange som rammes av fattigdom og det er viktig at det blir satt på den sosialpolitiske dagsordenen. Når vi snakker om fattigdom er det forskjellige perspektiv på fattigdom, i Norge er det mest naturlig å trekke fram Townsend sin teori, der fattigdom omhandler å ikke kunne delta på lik linje sosialt som andre. Når man ikke stiller like sterkt med ressurser og penger som andre, kan man oppleve å få et stempel og bli stigmatisert som fattig. Noe som igjen kan gjøre det vanskelig for barn som vokser opp i relativ fattigdom å kunne sosialisere seg med jevnaldrende.

5.0 Drøfting av problemstilling

Jeg skal nå drøfte min problemstilling ut i fra de underspørsmålene som er angitt i innledningen. Jeg vil her diskutere og analysere hvordan barns livssituasjon påvirkes av å leve i familier som ligger under fattigdomsgrensen.

5.1 Blir barns emosjonelle omsorg ivaretatt av foreldre?

Min problemstilling handler om, hvordan fattigdom påvirker barn sin livssituasjon. Jeg skal nå først diskutere hvordan fattigdom kan påvirke barnets emosjonelle omsorgssituasjon. Det er en stor del av deres totale livssituasjon. Fattigdom er som regel en belastende situasjon å være i, det er vanskelig å forholde seg til det som er problematisk i forhold til økonomi og begrensninger det setter for familien. Foreldre kan ta sin frustrasjon over økonomien ut på barna.

Boken *fattigdommens psykologi* av Kjell Underlid er basert på en undersøkelse av fattige familier. Her kan man se at foreldre som lever i fattigdom opplever den knappe økonomien som tyranni (Underlid, 2006). En mor foreller at hun ofte må si nei til døtrene når de spør om penger, mens venninnen står i døren og venter. Mor opplever det som svært sårt. Døtrene må slutte på fritidsaktiviteter grunnet hennes dårlige økonomi (Underlid, 2006). Dette er altså familier som lever i relativ fattigdom og som lever med et sosialt problem og da havner dårligere ut enn andre familier.

Den økonomiske knappheten, kan føre til at foreldre-barnrelasjonen blir skadelidende (Underlid, 2006). Hjelmtveit (2008) understreker noe annet i *Fattigdommens dynamikk*. Han har gjort intervjuundersøkelse med barn og foreldre med langvarig økonomisk sosialhjelp. Foreldrene i undersøkelsen beskriver forholdet til barna som godt, at barna er forståelsesfulle og aksepterer situasjonen, på tross av noe krangling og frustrasjon rundt penger (Hjelmtveit, 2008). Foreldrene sier også at de så langt det lar seg gjøre, prøver å skjerma barna fra den økonomiske situasjonen, mens andre sier at de føler den dårlige økonomien styrker familiesamholdet (Hjelmtveit, 2008). Relativ fattigdom fører altså ikke bare med seg uheldige elementer.

Ut i fra disse to undersøkelsene tolker jeg det slik at foreldrene gjør så godt de kan for barna. Det som går igjen er at det er slitsomt og tenke økonomi hele tiden, Det gir et langvarig underskudd på energi hos foreldrene, noe som igjen fører til dårlig samvittighet for alle tingene de ikke har råd til å gjøre med barna. Relativ fattigdom defineres jo som å ha mindre tilgang på materielle ressurser enn andre, og å ikke kunne delta på sosiale arenaer og derfor havne utenfor (Terum, 1998). Dette kan igjen føre til stigmatisering, som jeg skal analysere senere.

Fløtten skriver at det er mange konsekvenser for barn som opplever relativ fattigdom i oppveksten. De har dårligere materielle levekår enn andre barn, de har dårligere

fremtidsutsikter, de stiller også dårligere sosialt (Fløtten, 2009). Relativ fattigdom handler nettopp om disse risikofaktorene som Fløtten skriver om, noe som også kom fram i artikkelen til Terum. (Terum, 1998). Barn som har opplevd fattigdom har også dårligere fremtidsutsikter med tanke på at de ikke har hatt samme mulighet til barnehage og utdanningsmulighet som andre barn, og har dermed ikke hatt samme mulighet til å utvikle det potensialet som ligger der (Fløtten, 2009). Framtidsutsiktene for barn som lever i fattigdom, skal jeg komme tilbake til senere i oppgaven.

Slik jeg forstår barnefattigdom kan det se ut som foreldre strekker seg langt for å legge forholdene til rette for sine barn, tross den dårlige økonomien. Noen mener til og med at det styrker forholdet deres til barna (Hjelmetveit, 2008). Når jeg ser nærmere på det Fløtten skriver, ser man at barna stiller svakere enn andre barn når de skal klare seg på egenhånd, prestere på skolen og møte venner (Fløtten, 2009). Jeg tolker det slik at det er en manglende kulturell sammenheng mellom det barna har hjemme og de kravene omverden stiller til dem senere.

Etter at jeg har studert undersøkelsene, vurderer jeg det slik at fattigdom ikke nødvendigvis preger foreldres omsorgsevne for sine barn. Jeg mener likevel at fattigdom vil påvirke deres omsorgsevne i en del tilfeller. Kari Killen skriver at omsorgssvikt er et resultat av samfunnsforhold, kulturelle forhold, ytre stressfaktorer og samlivsforhold, og selvsagt personlighetstrekk hos både foreldre og barn (Killen, 2008). I arbeid med omsorgssvikt, er det urovekkende å se hvor mange av disse familiene som sliter sosialt og økonomisk.

Sosioøkonomisk og sosialkulturelle forhold kan både utløse og forsterke destruktive prosesser i foreldre-barn forhold, som igjen øker faren for omsorgssvikt (Killen, 2008). Belastende situasjoner som omhandler jobb, bolig og økonomi kan føre til kronisk lav selvfølelse hos foreldre, som igjen kan gjøre det vanskelig å se barna (Killen, 2008). Killen hevder at langvarig fattigdom kan ikke annet enn å påvirke foreldrerollen. Situasjonen kan føre til tilbaketrekning fra barna, og til at foreldrene tar sin frustrasjon for den trange økonomien ut på barna. Selv om det er viktig å få fram at den økonomiske situasjonen kan føre til at de ser barna enda mer og er mer observant på situasjonen de er i (Killen, 2008).

Ut ifra det Killen skriver tolker jeg det slik at barna i fattige familier er mer utsatt for omsorgssvikt, men at det som blant annet Fløtten og Hjelmetveit har funnet i sine undersøkelser er viktige funn. Foreldre med dårlig økonomi kan prioriterer barna, framfor seg selv. Killen skriver også at både barn og foreldre ofte vil dekke over den mulige

omsorgssvikten i hjemmet, noe som kan påvirke måten de har svart i undersøkelsene som Fløtten og Hjeltnes presenterer.

Bildet er altså nyansert, vi må se på samlet antall risikofaktorer barnet lever med, fattigdom alene vil ikke ødelegge familien. Når fattigdom kommer i tillegg til andre sosiale problemer som eksempel rus, psykiske problemer, mye flytting eller dårlig kvalitet på bolig kan det bli store problemer for barnet (Kvillo, 2008). Barna vil sammenligne for eksempel sin bolig med andre, og oppleve en subjektiv fattigdomsfølelse (Schiefløe, 2011). Det kan føre til stor risiko for et liv med mye armod og dermed stor risiko for lav livskvalitet og ellers et trøblet liv (Kvillo, 2008).

Sandbæk og Grødem skriver at barn som lever i relativ fattigdom er mer utsatt for å komme til kort sosialt enn andre barn (Sandbæk & Grøden, 2009). Jeg vil nå analysere problemstillingen videre ved å diskutere hvordan fattigdom påvirker barns muligheter til sosialisering med jevnaldrende.

5.2 Går fattigdom ut over sosialisering med jevnaldrende?

Tidligere i oppgaven presenterte jeg Goffman sin stempingsteori. Ut fra denne teorien kan man se at vi som mennesker har en tendens til å trekke oss unna de menneskene som ikke har de samme trekkene som vi selv har (Goffman, 2000). Jeg har nevnt tidligere at barn som lever i fattige familier ikke har tilgang på de samme ressursene og godene som andre barn. De kan da få problemer med å være sammen med de andre barna i skolegården, på grunn av at andre barn ser ned på de som ikke har nye klær eller ny mobiltelefon. Statistisk sentralbyrå har i flere år gjort forskjellige levekårsundersøkelser i Norge, det blir her stilt spørsmål om økonomi, helse, arbeidsforhold, sosialt nettverk og sysselsetting. Skårer du lavt på disse komponentene, har du en dårlig livskvalitet (Solstad, 2011). Jeg tolker det slik at de barna med foreldre som skårer lavt på disse komponentene, vil ha en dårligere livskvalitet enn de barna med foreldre som skårer høyt. Jeg skal nå se på hvordan barn i fattige familier har det.

Kvillo skriver at barn som vokser opp i fattige familier blir stigmatiserte. Det handler ikke bare om den dårlige økonomien, men alle de negative konsekvensene som følger av dårlig økonomi. Dette er noe av det som er konsekvensen av å leve i relativ fattigdom (Kvillo, 2008). Helgeland presenterer en studie av hvordan barn opplever å leve i fattigdom. Barna forteller at de opplever seg selv som annerledes og mindre verdt. Barn som vokser opp i fattige familier har ikke tilgang på de samme ressursene som barn som vokser opp i velstående familier, de mangler blant annet muligheten til å kunne dra på ferie (Helgeland,

2008). Det er ikke bare selve reisen de går glipp av, men å ha ting å fortelle, om på lik linje med de jevnaldrende (Helgeland, 2008).

En norsk studie viser at jo flere belastninger man finner hos barn som er vokst opp i fattige hjem, jo sjeldnere har de med seg venner hjem. Dette kan handle om dårlig plass i hjemmet, eller at man skammer seg over det lille en har, og er redd for negative reaksjoner fra den man tar med seg hjem (Kvello, 2008). Dårlige levekårskomponenter vil også spille inn på om barnet ønsker å ta folk med seg hjem. Jo flere av komponentene barnet skårer lavt på, jo sjeldnere ønsker barnet å ha venner med seg hjem (Solstad, 2011). Grødems studie viser at barn som vokser opp i fattige familier ikke er flau over husets stand, men det er flaut å ha med venner hjem, grunnet manglende leker å aktivisere seg selv og venner med (Grødem, 2008).

Når jeg leser om sosialisering med jevnaldrende, passer ordtaket Kvello trekker frem *like barn, leker best*, godt. Kvello skriver også at vennskapsbånd ofte knyttes igjennom likhet. Likhet på områder som kjønn, alder, verdiorientering og økonomi (Kvello, 2008). Barn som vokser opp i relativ fattigdom kommer som Terum skriver i sin artikkel kort på materielle goder, som igjen gjør at barna kommer til kort sosialt (Terum, 1998). Dette kan knyttes opp til Goffmans stempingsteori: de som bryter med de sosiale kodene, passer ikke inn og stemples som fattig (Goffman, 2000). Helgelands studie viser at barn fra fattige familier oftere trakk seg vekk og hang med likesinnede. De hadde lite eller ingen erfaring med organisert fritidsaktivitet og hang med de andre som var utenfor det sosiale fellesskapet (Helgeland, 2008). Dette kan tyde på at de er stemplet som annerledes og utenfor, eller at de har gidd seg selv et slikt stempel.

Ulikheter kan være spennende i et vennskap, men for den som skiller seg ut, kan det bli mye stress og usikkerhet. Man må hele tiden orientere seg og finne ut av ulikhetene (Kvello, 2008). Jeg forstår dette på en slik måte at man i et vennskap søker forståelse og trygghet. Det kan være vanskelig for et barn som lever i relativ fattigdom, å få forståelse fra barn som har råd til å delta på aktiviteter og fritidstilbud, om hvorfor han/hun ikke kan delta på aktiviteter. Det vil også være sårende for barnet, å se at de ikke har like muligheter som sine jevnaldrende (Helgeland, 2008). Barn som lever med relativ fattigdom har vanskeligheter med å sosialisere seg med de jevnaldrende på aktiviteter som krever penger noe som gjør det vanskelig å være en del av fellesskapet (Kvello, 2008).

Barn er svært lojale mot sine foreldre. Kvalitative undersøkelser viser at barn som lever i fattige familier forholder seg aktiv til familiens økonomi. Barna bruker mye tid og energi på å

oppretholde ulike mestringsstrategier (Sandbæk & Grødem, 2009). Barna beskytter sine foreldre, blant annet ved å ikke spørre om penger til aktiviteter de vet foreldrene ikke har råd til. På andre siden strever barna med å skulle balansere sitt eget sosiale liv, ved å ikke bli ekskludert av de jevnaldrende (Sandbæk & Grødem, 2009). Barna står i en konstant fare for å ikke passe inn. Til venner sier de kanskje at fotball er teit, jeg gidder ikke, men den egentlige grunnen, er at de ikke har råd til å delta (Sandbæk & Grødem, 2009). Jeg vil da trekke paralleller til det jeg skrev om den allmenne forståelsen av at alle i Norge er rike, som da fører til at barn fra rike familier ikke tenker over at andre ikke har like mye som de selv (Solstad, 2011).

Kvello hevder altså at like barn leker best, og at man må gi og ta i et vennskap. Andre barn kan bli irriterte, ønsker ikke å ta de fattige barna med, når de stiller seg negativ til forslag til aktivitet og kommer med upassende kommentarer (Kvello, 2008). Jeg tolker det slik at barn som kommer fra rike familier ikke klarer å sette seg inn i den situasjonen barn som vokser opp i relativ fattigdom er i (Kvello, 2008). De andre barna kan da stemple dem som annerledes og rare, på grunn av at de ikke ønsker å delta i de aktivitetene de foreslår (Goffman, 2000). Jeg vil nå se på hvordan fattigdom påvirker barns skoleprestasjoner og hvordan dette farger deres framtidsutsikter.

5.3 Fattigdom, skoleprestasjoner og barnas framtidsutsikter

Tidligere i oppgaven har jeg diskutert fattige barns mulighet til sosialisering. Jeg har da kommet inn på de barna som skiller seg ut, og som kan ha noe problemer med å få innpass på de sosiale arenaene. Enten på grunn av at de selv trekker seg ut for å skjerme seg selv og familien, eller på grunn av at de ikke passer inn. Barn som kommer fra fattige familier er ofte mer ensomme, finner det vanskeligere å få venner og er mer utsatt for mobbing enn barn som kommer fra bedre stilte familier (Grødem, 2008). Grødem skriver videre at man ikke automatisk kan knytte ensomhet og mobbing til skolen, men kan anta at dette farger barnets skoleopplevelse (Grødem, 2008). Jeg skal diskutere en slik sammenheng nå.

Å vokse opp i fattigdom, påvirker barn på mange områder, blant annet språklig, når det gjelder kognitiv utvikling og skoleprestasjoner generelt. En rekke internasjonal forskning, viser at fattige barn klarer seg dårligere på disse områdene, enn barn fra velstående familier, disse funnene kan se ut til å stemme i Norge også (Dearing & Zachrisson & Mykletun, 2011). En amerikansk studie viser at gjennomsnittlig skårer 40-60% av et standardavvik lavere på intelligestester enn barn som aldri har opplevd fattigdom i sin oppvekst (Dearing et al, 2011).

Internasjonal forskning viser at barn med atferdsvansker er overrepresenterte i familier som lever i fattigdom, dette viser også tall i fra *Barn i Bergen*, der andelen barn med psykiske lidelser var fem ganger så stor i familier med lavinntekt (Dearing, et al, 2011). Det er selvsagt mange grunner til at fattigdom påvirker barns utvikling. På den ene siden kan man se at den manglende økonomien kan føre til manglede muligheter for foreldre til å investere i barnas utvikling. Dette kan handle om kosthold, aldersadekvate bøker og leker (Dearing, et al, 2011). Ut i fra dette kan man da se at barn som lever i relativ fattigdom gjør det dårligere på skolen, på grunn av manglende bøker og støtte i fra hjemmet (Dearing, et al, 2011). Det Dearing (et al) presenterer i sin artikkel trenger ikke å ha noe med intelligens å gjøre, men med kulturell kapital og klasse. Jeg skal forklare dette nærmere i neste avsnitt.

Bourdieu er en fransk sosiolog som skriver at kulturell kapital og klasse henger sammen med foreldres arbeid og utdanning. Kulturell kapital er for eksempel at man har utdanning. Har man sosial kapital, vil det si at man har kontakter innenfor for eksempel arbeidsmarkedet (Helgeland, 2008). Barn som vokser opp med foreldre med høy klasse og med mye kulturell kapital vil vokse opp med god støtte og hjelp til skolearbeid, mens barn som har foreldre med lav eller ingen kulturell kapital vet ikke viktigheten av dette, og presterer dermed dårligere enn andre barn. (Helgeland, 2008).

Ut i fra fenomenet kulturell kapital og sosial klasse kan man også forstå det jeg skrev tidligere i oppgaven, at barn som vokser opp i fattige familier ofte har foreldre med lav utdanning som ifølge Bourdieu da også har lav kulturell kapital. Norske studier viser at barn som har foreldre med lav utdanning, presterer dårligere på skolen enn barn som har foreldre med høy utdanning (Haug, 2008). Videre viser studier av norske elevers skoleprestasjoner at de elevene som er motiverte, og har et godt utgangspunkt og god støtte i fra hjemmet klarer seg bra på skolen (Haug, 2008). Ut ifra det Dearing, Zachrisson og Mykletun (2011) presenterer i sin artikkel, tolker jeg det slik at barn som lever i relativ fattigdom ikke har den støtte de trenger fra hjemmet for å opprettholde skolemotivasjon. De har bekymringer for familiens økonomi, som igjen kan spille inn på motivasjon og de kan som Grødem skriver også bli utsatt for mobbing og isolasjon som gjør at trivsel på skolen går ned. Dette vil igjen kunne påvirke barnets konsentrasjon på skolebenken (Grødem, 2008).

Det jeg så langt har argumentert for viser at fattigdom i barnefamilier kan utgjøre et alvorlig sosialt problem. Halvorsen skriver at det ofte kan skje en opphopning av sosiale problem. Det er ofte vanlig å finne samme person i forskjellige statistikker (Halvorsen, 2009). Barn som

vokser opp i fattige familier er da mer utsatt for å få store sosiale problemer senere i livet (Halvorsen, 2009).

Begrepet habitus er et teoretisk bidrag til hvordan vi kan forstå oppvekstmiljøets betydning for livssjansene (Halvorsen, 2009). Habitus er et kroppslig merke som henger ved en person, habitus kan si noe om hvilken klasse man kommer fra, ut i fra hvordan man snakker, hva man er opptatt av og hvordan man reagerer i forskjellige situasjoner (Helgeland, 2008). Habitus viser hvordan strukturene festet i oss, både i måten vi er på og de motivasjonene vi har.

På regjeringens sine sider kan man lese at finansdepartementet har skrevet om forhold som bør ligge til rette for at man skal gå en god framtid i møte. Forskning viser at barn må ha gode utviklingsmuligheter for selv å kunne utvikle seg til å kunne forsørge seg selv og familien i framtiden. Svake skoleprestasjoner og dårlig tilknytning til skolen, forsterkes ofte av levekårsproblemer barna opplever utenfor skolen (St. mld nr. 20, 2010-2011). Hvilken habitus man har, vises altså i situasjoner på skolen.

Skolen er en sosial arena, som belønner barn fra middelklassen, som har foreldre med kulturell kapital, som ser viktigheten av barns skoleprestasjoner og aktivisering i skolen (Helgeland, 2008). I Helgelands studie kommer det fram at barn fra fattige familier kledde seg annerledes, hadde ikke med seg mat og ble utsatt for mobbing. Barna utviklet et dårlig selvbilde, og følte seg mindre verdt enn de jevnaldrende (Helgeland, 2008). Habitus er også et begrep som også viser til at ulikheter og sosiale problem reproducerer seg.

5.3.1 Hvorfor reproducerer sosiale problem seg i generasjoner?

Studier fra både Sverige, Finland og Norge viser at relativ fattigdom og sosialhjelp reproduseres i generasjonene. Lorentzen og Nielsen presenterte i 2009 fire ulike forklaringer på hvorfor det er slik at barn som vokser opp med relativ fattigdom, har en større risiko for å selv få problemer med å forsørge seg selv og familie senere i livet. En av de vanligste forklaringene i internasjonal forskning er at barn påvirkes av sine foreldres holdninger til å motta sosialhjelp. Barna har da opplevd sosialhjelp som en like legitim inntektskilde som vanlig arbeid (Lorentzen & Nielsen, 2009).

En familie har mange funksjoner, familien skal ta hensyn til individene i familien og samfunnet rundt. Den mest sentrale funksjonen familien har er oppfostring av barn, sosialisering, økonomi og emosjonell tilfredstillelse og sosial tilhørighet. Familien er kilden til primærsosialisering, og den grunnleggende sosialiseringsinstitusjonen (Schieffloe, 2011).

Ut ifra det Schiefloe skriver om familie som den primære sosialiseringsskilden finner jeg funnene til Lorentsen og Nielsen troverdig, ettersom barn ofte lærer og kopierer foreldres holdninger og vaner (Shiefloe, 2011). Jeg tolker det slik at barna ikke har dårlige holdninger, men dårligere forutsetninger enn andre. Som kommende sosialarbeider blir jeg bekymret over forskningsfunn som referer til dårlige holdninger hos foreldre. FOs etiske retningslinjene for sosionomer, barnevernspedagoger og sosionomer står det at vi må jobbe for solidaritet mellom individ, gruppe og klasse, slik at vi får et inkluderende samfunn (Fellesorganisasjonen, 2010).

Den neste forklaringen Lorentzen og Nielsen har er at barn av sosialhjelpsmottakere vil ha detaljert kjennskap til hvordan sosialhjelpssystemet virker, og vil oppleve mindre transaksjonskostnader ved eget sosialhjelpsmottak (Lorentzen & Nielsen, 2009). Den tredje forklaringen deres er knyttet til foreldrenes forhold til arbeidslivet. Foreldrene har mindre kjennskap og kontakter i arbeidslivet, som igjen fører til at barna har mindre kunnskap og kontroll over arbeidsmarkeder. Barna har ingen hjelp til å kunne komme seg inn igjennom foreldrenes tilknytning til arbeidsmarkedet, slik andre barn har (Lorentzen & Nielsen, 2009). Foreldre med lav eller ingen tilknytning til arbeidsmarkedet har lav eller ingen sosial kapital eller kulturell kapital som kan hjelpe barna inn i utdanning og arbeidsmarked (Helgeland, 2008). Jeg tolker det dit hen at barna ikke har samme mulighet som andre barn, jeg vil da trekke fram viktigheten av likhet og rettferdighet. Ut i fra min forståelse av mennesket som meningsskapende og aktivt er mangelen på kulturell kapital en viktig forklaringsfaktor for at trygdeatferd går i arv. De mangler forutsetninger for å konkurrere og lykkes.

Shiefloe skriver om formalitet, som innebærer at alle skal bli behandlet likt. Skolesystemet i prinsippet åpen for alle, men ikke alle i befolkningen har råd til å benytte seg av tilbudet (Shiefloe, 2011). Er det likhet da? Jeg vil hevde at det i liten grad er det. Barn som vokser opp med fattige foreldre har ikke den samme tryggheten og hjelpen andre kan få av sine foreldre. Noe som igjen fører meg til den siste forklaringen Lorentzen og Nielsen har, den er direkte knyttet til det faktum at barn av sosialhjelpsmottakere vokser opp uten tilstrekkelig inntekt (Lorentzen & Nielsen, 2009). Jeg vil her trekke inn habitus som altså er et kroppslig merke som avgjør hvordan man presenterer seg, hvordan man snakker og framstår i ulike situasjoner. Habitus er måten vi er på, barn plukker opp sine foreldres væremåter og tankesett og oppfører seg på lik linje som dem (Helgeland, 2008). Habitus ligger i menneskets natur og den lar seg ikke lett endre, selv om det kan være til det beste å endre den (Helgeland, 2008). Habitus kan

være en medvirkende faktor til at sosialhjelp går i arv og barna vokser opp med samme sosiale problem som sine foreldre har nå (Lorentzen & Nielsen, 2009).

Jeg tolker det slik at barn som vokser opp i fattigdom, har dårligere muligheter enn barn som vokser opp i velstående familier. De har til tider foreldre som ikke tilstrekkelig kan gi den omsorgen barn trenger, de har større utfordringer når det kommer til sosialisering med jevnaldrende, og fritidsaktiviteter og framtidsutsikter kan se ut til å bestå av en opphopning av sosiale problem.

6.0 Avslutning

Min oppgave er basert på en litteraturstudie. Det jeg ønsket å få svar på igjennom arbeidet mitt var hvordan fattigdom kan påvirke barn sin livssituasjon. Jeg valgte å analysere problemstillingen ut i fra tre delspørsmål hvor jeg delte livssituasjonen til barna opp i tre kategorier. Den første kategorien var hvordan foreldre klarer å ivareta barnets emosjonelle omsorg. Funnene mine var at foreldre i hovedsak prøver å prioritere sine barn framfor seg selv, men opphopning av sosiale problem som dårlig helse, rus, og dårlig bolig er faktorer som gjør at barnets omsorg ikke er godt nok ivaretatt grunnet fattigdommen og foreldrenes stressnivå.

Videre analysere jeg problemstillingen ut ifra hvordan fattigdommen påvirker barnets sosialisering med jevnaldrende. Fattige barn blir ofte stigmatiserte og dømt ut i fra det de har, og ikke på grunnlag av hvem de er. Ut i fra levekårskomponentene kan man se at mange av barna ikke ville ha med seg andre barn hjem grunnet liten plass, lite leker eller mangel på eget rom. Barna blir også mobbet og sett ned på av medelever på skolen, grunnet blant annet umoderne klær og mangel på matpakke.

Jeg har vært inne på at barna er lojale mot sine foreldre, og at de trekker seg unna situasjoner der de må spørre foreldre om penger. Sosialisering utenfor hjemmet er en viktig arena for alle barn.

Til slutt drøftet jeg hvordan fattigdom kan påvirke barnets skoleprestasjoner og framtidsutsikter. Det ble da klart at foreldrenes kulturelle kapital komme fram som en påvirkende faktor. Barn som vokser opp i fattige familier har ofte foreldre med lav eller ingen utdanning, disse forutsetningene kan ofte smitte over på barna, noe som gjør at skole og lekser blir nedprioritert. Dette kan igjen gjøre at barna ikke gjør det like bra på skolen som de kanskje kunne ha gjort med rett forutsetningene i fra hjemmet. Dette spiller inn på

framtidssiktene. Fattigdom kan ofte gå i arv. Det er forskjellige grunner til det, eksempel kan være den kulturelle kapitalen og habitus som barna tar med seg i fra sine foreldre.

Igjennom arbeidet med denne oppgaven ser man at barn som lever opp med relativ fattigdom påvirkes på alle områder i livet. Barnefattigdom er et alvorlig sosialt problem som ikke må nedprioriteres, det må kontinuerlig forebygges, og vi må legge forholdene til rette slik at alle barn kan få mulighet til å vokse opp til å bli den beste utgaven av seg selv.

7.0 Kildeliste

Dalland, O. (2010). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldedal akademisk.

Dearing, E., Zachrisson, H. D., & Mykletun, A. (2011) *Fattigdommens konsekvenser for utvikling og psykisk helse*, Vol 48, nr 8, 2011, 785-787. Hentet fra <http://www.psykologtidsskriftet.no/pdf/2011/785-787.pdf>

Epeland, J., & K, I. M. (2009). Barn i lavinntektsfamilier – omfang og utvikling. I Fløtten, T. (Red.), *Barnefattigdom*. (48-70). Oslo: Gyldedal.

Fløtten, T. (2009). Barnefattigdom. I Fløtten, T. (Red.), *Barnefattigdom*. (s. 15-24). Oslo: Gyldedal.

[https://www.fo.no/getfile.php/01%20Om%20FO/Hefter%20og%20publikasjoner/Yrkesetisk_2011_lav\(1\).pdf](https://www.fo.no/getfile.php/01%20Om%20FO/Hefter%20og%20publikasjoner/Yrkesetisk_2011_lav(1).pdf)

Goffman, E. *Stigma*. Oslo: Pensumtjenesten.

Grødem, A., S. (2008). Household Poverty and Deprivation among Children: How strong are the link? Fra: *Childhood* 15(1). (s. 107-125). Kompendium: Levekår og psykiatri.

Grødem, S., A.(2008). *The impact of poverty and immigrant background on children`s school satisfaction: evidence from Norway*. NOVA, Nr 18 (s. 193-201). Hentet fra: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=c033b186-1f34-4ed7-a6de-68e8fa0c51ec%40sessionmgr4003&vid=9&hid=4112>

Halvorsen, K. (2009). *Sosiale problem, en sosiologisk innføring*. Oslo: Fagbokforlaget.

Harsløf, I., & Seim, S. (2008). Fattigdom i en norsk velferdskontekst. I Harsløf, I., & Seim, S. (Red.), *Fattigdommens dynamikk*. (s. 13-33), Oslo: Universitetsforlag.

Haug, P. (2008). Skulen som sosialiseringsarena. I Kvello, Ø. (Red.), *Oppvekst – om barn og unges utvikling og oppvekstmiljø*. (s. 279-302). Oslo: Gyldedal.

Helgeland, M. I. (2008). Det handler ikke bare om penger- barnevernsbarn og fattigdom. I Harsløf, I., & Seim, S. (Red.), *Fattigdommens dynamikk*. (s. 171-185). Oslo: Universitetsforlag.

Herud, E. & Naper, S.O. *Fattigdom og levekår i Norge – Status 2012* (2012): Arbeid og velferdsdirektoratet (NAV rapport nr 1-2012) Hentet fra [file:///C:/Users/Kristine/Downloads/NAVrapport201201Fattigdom%20og%20lev%C3%A5r%20i%20Norge-status%202012%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Kristine/Downloads/NAVrapport201201Fattigdom%20og%20lev%C3%A5r%20i%20Norge-status%202012%20(1).pdf)

Hjelmtveit, V. (2008). Langvarig økonomisk sosialhjelp i barnefamilier: Fattigdomsfelle for foreldre og barn? I Harsløf, I., & Seim, S. (Red.), *Fattigdommens dynamikk*. (s. 148-179). Oslo: Universitetsforlag.

Killen, K. (2008). Omsorgssvikt og barnemishandling. I Kvello, Ø. (Red.), *Oppvekst – om barn og unges utvikling og oppvekstmiljø*. (s. 445-469). Oslo: Gyldendal.

Kvello, Ø. (2008). Jevnaldrende som sosialiseringsagenter. I Kvello, Ø. (Red.), *Oppvekst – om barn og unges utvikling og oppvekstmiljø*. (s. 233-255). Oslo: Gyldendal.

Kvello, Ø. (2008). Utsatte barn og unge. I Kvello, Ø. (Red.), *Oppvekst – om barn og unges utvikling og oppvekstmiljø*. (s. 359-371). Oslo: Gyldendal.

Lorentzen, T., & Nielsen, A. R. (2009). Går fattigdom i arv? I Fløtten, T. (Red.), (s. 119-139). Oslo: Gyldendal.

NOU 2011: 14 (2011). *Bedre integrering*. Barne-, Likestillings – og inkluderingsdepartementet. Hentet fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/nouer/2011/nou-2011-14/6/6/1.html?id=650806>

Sandbæk, M., & Grødem, S. A. (2009). Barnefattigdom i et rettighetsperspektiv. I Fløtten, T. (Red.), (s184-201). Oslo: Gyldendal.

Shiefloe, P.M. (2011). *Mennesker og Samfunn – innføring i sosiologisk forståelse*. Bergen: Fagbokforlaget.

Solstad, A. (2011). *Penger og livet økonomisk rådgivning i sosialt arbeid*. Oslo: Universitetsforlag.

Terum, L. I. (1998): *Perspektiv på fattigdom*. Fra: Tidsskrift for velferdsforskning, vol 1, nr. 2/1998. (s. 67-89). Kompendium: Levekår, sosialpolitikk og sosialt arbeid.

Tjora, A. (2011). *Kvalitativ forskningsmetode i praksis*. Oslo: Gyldendal akademiske.

Underlid, K. (2006). *Fattigdommens psykologi*. Oslo: Det norske samlaget.

SKJEMA TIL BRUK VED INNLEVERING AV SJØLVVALT PENSUM

Retningslinjer for sjølvvalt pensum:

Sjølvvalt pensum skal vere 400 sider.

Alt sjølvvalt pensum skal godkjennast av høgskulen.

Forfatter	År	Tittel	Forlag	Side fra- til	Sider totalt
Tone Fløtten	2009	<i>Barnefattigdom</i>	Gylendal	13-24	11
Tone Fløtten og Axel West Pedersen	2009	<i>Barnefattigdom</i>	Gylendal	25-47	22
Thomas Lorentzen og Roy A. Nielsen	2009	<i>Barnefattigdom</i>	Gylendal	119-139	20
Jon Epland og Mads Ivar Krikeberg.	2009	<i>Barnefattigdom</i>	Gylendal	48-70	22
Ivan Harsløf og Sissel Seim	2008	<i>Fattigdommens dynamikk</i>	Gylendal	13-33	20
Øyvind Bergwitz	2008	<i>Fattigdommens dynamikk</i>	Gylendal	111-134	23
Vidar Hjelmtveit	2008	<i>Fattigdommens dynamikk</i>	Gylendal	148-207	59
Ingeborg Marie Helgeland	2008	<i>Fattigdommens dynamikk</i>	Gylendal	171-185	14
Sissel Seim	2008	<i>Fattigdommens dynamikk</i>	Gylendal	257-280	23
Øyvind Kvello	2008	<i>Oppvekst</i>	Gylendal	43-66	23
Øyvind Kvello	2008	<i>Oppvekst</i>	Gylendal	153-190	37
Peder Haug	2008	<i>Oppvekst</i>	Gylendal	279-302	23
Kari Killen	2008	<i>Oppvekst</i>	Gylendal	445-469	24

Anne Skedvik Grødem	2008	<i>Household Poverty and Deprivation Among Children: How strong are the Links?</i>	Nova Rapport. Undervisningskompendium: Levekår og Psykiatri. 2009	107-125	17
Berit Bringedal og Haakon Vennemo	1994	<i>Arbeid og levekår</i>	Universitetsforlaget	113-159	46
Berit Bringedal og Haakon Vennemo	1994	<i>Arbeid og levekår</i>	Universitetsforlaget	55-65	10

Totalt sider 394

Studium: Sosialt arbeid.
 Namn: Kristine Midttun.
 Godkjent:

student

rettleiar